

El món màgic i ple de revelacions de Mia Couto

PERE TORDERA

DAVID VIDAL CASTELL

Que la poesia és un llenguatge anterior a qualsevol idioma ho sap bé Mia Couto, que ara ens convida a recuperar, en

una novel·la inspirada en les massacres d'Inhaminga del 73, la memòria del Moçambic que lluitava per la independència. No és només una novel·la històrica: al contrari, Couto hi explora la relació del protagonista, Diogo –escriptor, una mena d'*alter ego*–, que torna a la seva Beiras natal just abans que un cicló devasti la ciutat, amb son pare, que és també un misteri: poeta revolucionari que no creu ni en la poesia ni en la revolució. Els seus versos de ressonàncies a Fernando Pessoa impregnen la novel·la i la veu de tots els personatges. El text, com ja ens ha acostumat Couto, ens endinsa en un món màgic i ple de revelacions que no observa les convencions de la raó occidental.

La novel·la evoca, tant en la forma com en el tema, un dels antics èxits de l'autor, *Terra somnàmbula* (1992), sobre la guerra civil de Moçambic, aleshores tot just acabada, en què un vell i un jove troben una maleta amb llibretes que expliquen la vida del protagonista. Ara, aprofitant de nou aquesta antiga convenció dels *papers trobats* i, a *El cartògraf d'absències*, se circumscriu a l'episodi d'extrema crueltat de les mas-

sacres que il·lustra la brutalitat colonial portuguesa. També ho fa encreuant els fils de moltes vides a través de les caixes de papers que li entrega la Liana, una dona tan misteriosa com voluptuosa.

A mesura que el protagonista recupera informació sobre la figura de son pare, també s'endinsa en la resolució de dos misteris més, un sobre un germà desaparegut en les massacres i un altre sobre la història d'una cèlebre suïcida de Beiras. Per poder centrar-se en tants objectes, la història es fractura en diversos plans temporals i línies narratives. La poesia, com a llenguatge del misteri, esdevé una membrana que ho recobreix tot, trama i personatges, fonamentalment a fi de bé, tot i que confereix a l'estil, a vegades de forma gratuïta, un aire ampul·lós i inversemblant quan la trobem en boca d'absolutament tothom –pescadors, enterramorts, cambriers, porters d'hotel– i ens fa la sensació que assistim a una sessió de ventríl·loquia lírica.

Una exploració intensa

L'acumulació d'històries converteix la novel·la en un relat coral, i la fragmentació i el desenvolupament a batzegades de la història fa difícil la construcció de personatges complexos. El mateix pare del Diogo, que el text vol construir com un *heroi incapaç*, es resol en poc més que un estereotip del poeta despistat,

EL CARTÒGRAF D'ABSENCIES
MIA COUTO
PERISCOPI
TRAD. PERE COMELLAS
376 PÀG. / 21,90 €

faldiller i egocèntric, mig llunàtic, que seu en batí al sofà mentre tota la família assegura els porticons pel cicló. L'ambigüitat humana no s'hi explora, doncs, des del conreu de la versemblança, sinó des de l'estranyament i l'onirisme, com ja va fer Couto a *La confessió de la lleona* (2016), i és una exploració intensa, perceptiva i sovint preciosa.

El protagonista i *alter ego* de Couto escriu amb la veu d'un escriptor blanc fill d'escriptor blanc, un llinatge dels anomenats *talps blancs*. Couto, malgrat el seu indubtable compromís polític, escriu en la llengua colonial: la perspectiva que ens ofereix està més a prop de la terrassa de Karen Blixen que del poblal kikuiu de Ngũgĩ wa Thiong'o. Potser importa menys del que pensem: el protagonista diu que l'escriptor és un prescriptor d'oblits, que el passat és sempre inventat i que escriure és com cosir. L'èxit d'una novel·la no consisteix, certament, només a escriure en un bell estil, ser versemblant o trobar la trama més efectiva; cal també acomplir el que l'autor pretén. Mia Couto ens proposa de veure més enllà del que hi ha, i tot i que potser no ho fa sempre de la forma que més ens agrada, aconsegueix indubtablement el que es proposa: descobrir que els records es tornen perillosos quan deixem de falsificar-los. ♦♦

PUNTS DE VISTA

Lectors d'estiu

Els lectors d'estiu ens desperten el mateix sentiment ambivalent que els lectors de Sant Jordi. Tenen en comú una sèrie de trets, al capdall: d'una banda, formen un grup prou nombrós de persones per alterar temporalment els paràmetres de vendes editorials; són també lectors esporàdics en tots dos casos, l'afany lector dels quals se circumscriu a un període molt concret. I, de fet, no és forassenyat pensar que algunes d'aquestes persones guardaran per a l'estiu la lectura adquirida durant la diada de Sant Jordi, mentre que d'altres s'esperaran al juny o al juliol per comprar un dels llibres destacats a les pàgines més estiuenques dels catàlegs, encapçalades per eslògans del tipus "10 lectures per a la platja" o "Llibres refrescants per a un estiu calorós".

Aquests lectors, com deia, ens provoquen una reacció estranya i contradictòria. En certa manera, s'hauria de celebrar que algunes persones, ni que sigui molt de tant en tant, s'apropin a la literatura i la consumeixin segons els seus gustos, fins i tot si aquests gustos es construeixen a partir d'una idea de la lectura molt bàsica, extremadament lleugera, poc estimulants des de cap perspectiva que vagi més enllà de l'entreteniment pur i dur per a neurones cansades. D'altra banda, és indubtable que, en parlar d'aquest perfil d'individu lector, als lectors habituals se'ns activa un deix de condescendència, una barreja de menysteniment, ràbia i llàstima vers uns hàbits lectors minsos però no obstant això existents, la qual cosa els allunya del consum zero dels qui proclamen que no llegeixen ni un sol llibre a l'any i els situa, en conseqüència, dins la nostra mateixa categoria de persones lectores.

Quina actitud cal tenir envers la persona que es pren la literatura com una fita excepcional, gairebé inseparable de la rosa vermella de Sant Jordi o dels esquitxos d'aigua i sorra de les platges on la consumeix? Em pregunto si és bo o dolent que algunes famílies acostumin els infants a escollir un llibre només per Sant Jordi o només per als capvespres estiuencs, i també em demano com ha d'encarar el sector editorial aquests moments de l'any en què, talment com passa amb els perfums per Nadal o amb les joies al voltant del Dia de la Mare, s'estacionalitza la lectura i es promou pràcticament el consum del llibre únic. ♦♦